

jasno in točno ono doživljanje kot javljanje duha, ki še tudi takrat govori, t. j. sozvanja s čutno obliko telesa, kadar že umolkne vsaka artikulirana beseda, to je v umetniškem nastrojenju, ko ob mislih in čustvih in podobah (v pesmi, godbi itd.) od zunaj zapoje še v notranjosti vsa duhovno-telesna narava notri do svojih temeljev. Takšno spoznavanje, ki dojema stvari v njihovi neposredni in vsej vsebinski polnosti, imenujemo intuitivno spoznavanje, ki je do malih izjem pridržek spoznanja v kraljestvu čiste duhovitosti. Razen notranjih duševnih doživljanjev in površinskih lastnosti vidnega sveta je vse spoznanje na zemlji le abstraktivno in diskurzivno (v »linijah«, ne v »plastiki« bitja). Vprav umetniško »zrenje« sveta pa je vedno več ali manj intuitivno in plastično in kot tako najpopolnejša človeška nalika stvariteljskega zrenja. Ker zaradi tega zajame bitje tudi v njegovem vsebinskem bogastvu mnogo globlje, zato lahko človeka pretrese do osnovnih psihofizičnih globin, v katerih umolkne vsaka navadna beseda. Umetnost je najtišja, a najzgovornejša človeška govorica.

JOS. DOSTAL

RAZSTAVA SLIK MATIJE JAME V APRILU 1938

Jama je zdaj edini izmed naših umetnikov starejšega rodu, ki nastopa večkrat s svojimi kolektivnimi razstavami. To je dobro znamenje za njegovo še vedno sveže umetniško ustvarjanje. Pred nekaj leti mi je rekel na Jamovi razstavi eden izmed naših starih slikarjev: »Mi drugi že skoraj počivamo, Jama pa pridno dela.«

Odkar se je Jama nekako ustanovil v Ljubljani, prireja skoraj leto za letom spomladi svoje razstave. Le l. 1937 je ni bilo, ker je v decembru 1936 razstavil svoje slike v Beogradu, kjer mu je razstava pri veččakah in poznavalcih dobre umetnosti prinesla mnogo priznanja, ki je imela še pozneje zanj dobre posledice.

Jamove razstave so vedno kakor praznik v Jakopičevem paviljonu. Zdi se mi pa, da je letošnja v tem pogledu še prekosila prejšnje: toliko veselja, sonca in luči je bilo letos na motivno izbranih in različnih slikah.

Razstavljenih je bilo nad sto slik, več ko polovico je bilo novih in takih, ki nam jih slikar še ni pokazal. Kakor poprej vedno se nam je Jama pokazal še vedno napredujočega mojstra pokrajinskega slikarstva. Dasi ga je šola v Monakovem (Horrosy, Hesterich in Ažbe) vodila k figuralnemu slikarstvu, tudi k portretu, so ga pozneje zunanje prilike in lastni študij usmerili na pokrajinsko slikarstvo. Jama naravo silno ljubi in je zanjo navdušen. To navdušenje ga vodi, da skuša naravo vedno bolj spoznavati in da išče vedno še slikarskih sredstev, kako bi se dobremu izražanju pokrajine še bolj približal.

V naravi je in z njo živi. Ko je n. pr. pred nekaj leti zahajal na Hrvaško, na Pokolpje, od koder je prinesel seboj toliko lepih, tudi narodopisno važnih slik, je živel po več mesecev na selu, spoznaval pokrajino in ljudi, gledal njih povezanost z zemljo, njih trud med tednom, njih nedeljski počitek, igranje in rajanje otrok, opazoval živino na paši in ob vodi. Spomnim na ono znamenito sliko: »Krave v Kolpi.« Hvalevredno je tako življenje umetnika, saj le na ta način more postati narava prava učiteljica umetnosti. Tako dela in živi Jama še danes.

Če v tem našem poročilu o minuli Jamovi razstavi porazdelimo slike, nam jih je razstava pokazala takole: največ je bilo slik, nad tretjino, ki so nam predstavljale samo čisto pokrajino, večinoma lepe in premišljeno izbrane izreze iz pokrajine, vedro in oblačno nebo, polje, travnik, gozd, drevje, potoček. Same lepe pokrajinske idile. Potem so bile slike širšega obzorja, razgledi. Nadalje so slike s štafažo, druge so zopet, pri katerih je življenje, prizor glavno, pokrajina pa le kraj in ozadje, v katero je figura postavljena.

Novе pokrajinske slike so bile motivi iz bližnje okolice Ljubljane: Zalog, Kašelj, Gameljni, Šmarna gora, Sorško polje, Sava nad Ljubljano i. dr. Kako so nekateri sami po sebi neznatni motivi, gledani z očmi umetnika, oživeli! V zadnjih letih je Jama vzljubil tudi morje in nam pokazal štiri slike z morja, Sušak in Split. Upajmo, da Jama še pojde na morje.

Značaj Jamovih slik je znan: po večini so vesele, sončne pokrajine, polne luči, dasi so bile tudi njegove slike v motni dnevni svetlobi, po sončnem zatonu odlične. Zlasti čisto pokrajinske slike so bile lepi lirični odmevi lepote in božjega miru v naravi. Včasih Jamove slike močno zažare v večernih sončnih žarkih. Značilna v tem pogledu je bila pokrajina s skupino hiš na ljubljanski periferiji.

Izmed novih pokrajinskih slik je bila nedvomno najboljša in najdragocenejša: »Ljubljansko polje z Rašice.« S to sliko je Jama ustvaril moderno slikan razgled. Slika predstavlja pogled z Rašice proti jugu, s Krimom v ozadju, z Ljubljano in Rožnikom v osredju, z gozdíči in poljem pod Rašico v ospredju. Krasna je na tej sliki zračna perspektiva, čudovito so zadeti oni odtenki barv in ona megličnost v daljavi, ki jo povzročajo prah in vodene pare v ozračju, kar je imenoval Goethe v svoji »Farbenlehre« (1810) »das trübende Medium«. Slika zasluži, da bi prišla v kako javno zbirko. Kaj poučna bi bila primerjava te slike s Pernhartovo panoramo s Šmarne gore.

Ni treba o drugih slikah Jame podrobno govoriti. Iz vsake govori umetnik in zato nam ima vsaka kaj povedati. Toliko izraza in življenja je v slikah, da se je gledalec rad spet povračal k njim.

Razen pokrajinskih slik je bilo na razstavi več žanrskih slik, devet portretov, med njimi dobro uspel lastni portret slikarja, in štiri tihožitja (rože in jabolka). Izmed figuralnih slik je bila največja »Hlapec Jurij s konjem«, tudi ta slikana v polni sončni svetlobi.